

Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

Betaalgedrag scholieren

Onderzoek naar scholieren en hun geldzaken

Annette Groen, Nouschka Veerman, Maxim Rooijmans, Babet Boswinkel

Betaalgedrag scholieren

Onderzoek naar scholieren en hun geldzaken

Auteurs

Annette Groen

Nouschka Veerman

Maxim Rooijmans

Babet Boswinkel

Nibud, januari 2025

In samenwerking met ABN AMRO

Inhoud

Algemene conclusie en aanbevelingen	3
1. Inleiding	6
1.1 Doel- en vraagstelling	6
1.2 Aanpak van het onderzoek	7
1.3 Leeswijzer.....	7
2. Overzicht inkomsten en uitgaven	8
2.1 Inkomstenbronnen.....	8
2.1.1 Zakgeld	9
2.1.2 Kleedgeld.....	9
2.2 Overzicht houden op geldzaken	9
2.2.1 Bijhouden uitgaven	10
2.2.2 Bijhouden contant geld	11
2.2.3 Saldo checken	12
2.2.4 Maken totaal overzicht inkomsten en uitgaven.....	12
2.3 Geld tekort.....	13
2.4 Wat doen scholieren als ze geld tekortkomen?.....	14
3. Betaalgedrag.....	16
3.1 Betaalmiddelen.....	16
3.2 Betaalmiddelen en overzicht.....	17
3.3 Betaalverzoekjes en achteraf betalen	17
3.4 Betaalverzoekjes	18
3.5 Ontvangen van betaalverzoekjes	19
3.6 Online aankopen en retourneren	20
3.7 Achteraf betalen	20
3.8 Situaties rondom geldzaken	21
3.9 In gesprek met je ouders.....	21
3.10 Beleving geldzaken scholieren	22
4. Sparen	23
4.1 Sparen en redenen om niet te sparen.....	23
4.2 Manieren om te sparen	23
Bijlage 1. Achtergrondgegevens	25
Bijlage 2. Onderzoeksopzet	27
Bijlage 3. Extra analyses	28

Algemene conclusie en aanbevelingen

Het Nibud onderzoekt al sinds 1984 periodiek hoe leerlingen in het voortgezet onderwijs met hun geld omgaan. In 2024 deden we dat samen met ABN AMRO en richtten we ons op de manier waarop scholieren (12-18 jaar) met verschillende betaalmethoden omgaan. Gebruiken ze nog contant geld? Hoe vaak sturen en ontvangen ze betaalverzoekjes? Over welke bedragen gaat het dan? En maken ze gebruik van achteraf betalen terwijl dat officieel niet mag? Hoe houden ze het overzicht over hun inkomsten en – misschien meer nog – hun uitgaven?

Het Nibud vindt het belangrijk dat jongeren kunnen opgroeien zonder financiële problemen. De maatschappij heeft er baat bij dat jongeren optimaal hun kansen en talenten kunnen benutten. Financiële problematiek staat dat in de weg. Het is voor scholieren van belang dat ze, zodra ze 18 jaar en volgens de wet financieel zelfstandig worden, ook daadwerkelijk financieel redzaam zijn en in staat zijn om goed met hun geld om te gaan. Daarom vinden we het eveneens belangrijk dat kinderen en scholieren al vroeg leren omgaan met geld. Uit onderzoek is immers gebleken dat mensen die als kind al leren omgaan met geld, als volwassene minder kans hebben op financiële problemen.

Jongeren bedreven in digitale betaalmiddelen

We zien een aantal positieve ontwikkelingen. Nog steeds ontvangt het merendeel van de scholieren zakgeld, wat een belangrijke manier is om te leren omgaan met geld. Zakgeld is namelijk leergeld. Scholieren maken gebruik van alle gangbare betaalmiddelen. De pinpas is het meest gangbaar en ook wordt er veel gebruik gemaakt van betaalverzoeken/Tikkies. Bijna alle scholieren hebben een eigen betaalrekening, een eigen betaalpas/pinpas en een spaarrekening. Scholieren checken wekelijks hun banksaldo. Dit doen zij vaker dan in 2020 (gestegen van 51 naar 66 procent). Scholieren maken ook iets vaker een overzicht van hun inkomsten en uitgaven. Dat verkrijgen ze vooral door het gebruik van de bankapp. Het is goed om in dit onderzoek te zien dat ouders hier op jonge leeftijd bij helpen en scholieren het gaandeweg zelf doen als zij ouder worden. Alle scholieren geven aan dat zij wel eens met hun ouders praten over geld. Het merendeel van de scholieren spaart, en we zien ten opzichte van 2020 dat zij vaker op een spaarrekening sparen en vaker automatisch. Ook zien we een aantal belangrijke aandachtspunten. Hierop adviseren wij het volgende.

Help bij overzicht maken en houden

In het onderzoek zien we dat scholieren nog wat hulp kunnen gebruiken bij het overzicht houden op hun financiën en meer gewezen moeten worden op het belang ervan in de aanloop naar de 18^e verjaardag. Het is goed om te zien dat scholieren vaak hun saldo checken, maar een totaaloverzicht van alle inkomsten en uitgaven, inclusief betaalverzoekjes en het aanwezige contante geld, ontbreekt vaak nog. De kans bestaat dat scholieren hierdoor geld laten liggen, denk aan betaalverzoeken die niet worden betaald en kleding en andere spullen die niet worden geretourneerd. De aanloop naar 18 worden is bij uitstek de tijd om hiermee te leren omgaan, met vallen en opstaan. Als jongeren 18 jaar zijn, komen er namelijk meer van dit soort uitgaven die niet direct zichtbaar zijn in het saldo. Denk bijvoorbeeld aan abonnementen die via een creditcard worden betaald en het achteraf betalen van aankopen. De bankapp is bij uitstek een middel om te helpen bij het maken van een overzicht, maar biedt niet altijd inzicht in alle type uitgaven. Ouders kunnen hier ook bij helpen door bij het bespreken van het saldo, ook te praten over geld dat niet direct zichtbaar is in het saldo zoals contant geld, betaalverzoekjes, het terugsturen van aankopen waar ze niet tevreden over zijn of het

verkopen van spullen via Marktplaats/Vinted. Ook het gesprek over waar jongeren (soms ongemerkt) veel geld aan uitgeven, zoals regelmatig terugkerende kleine uitgaven voor snacks, kan hen helpen meer overzicht te krijgen. Ouders moeten niet pas over geld praten als het mis gaat of is gegaan.

Beter toezicht op achteraf betalen

Het is zorgelijk om te zien dat 13 procent van de scholieren gebruik kan maken van achteraf betalen (BNPL). Onder 15-16 jarigen is dat aandeel zelfs 17 procent. Het mag niet als je jonger bent dan 18, maar het is toch blijkbaar heel makkelijk om te doen. De leeftijdsgrens van 18 jaar is er echter niet voor niets. Om verstandig gebruik te maken van achteraf betalen moet je goed overzicht kunnen houden. Niet alle scholieren zijn bekend met deze leeftijdsgrens. Van degenen die gebruik maken van achteraf betalen weet een minderheid van 42 procent dat dit pas vanaf 18 jaar mag (het goede antwoord), terwijl de meerderheid (58 procent) dit niet weet. Degenen die geen gebruik maken van achteraf betalen weten juist vaker de minimumleeftijd goed te benoemen (68 procent versus 32 procent). Dat achteraf betalen een risico vormt op betalingsproblemen zien we ook in dit onderzoek. Bijna een kwart van de scholieren die gebruik maakt van achteraf betalen heeft een rekening wel eens te laat betaald. Het Nibud vindt het dan ook een goede ontwikkeling dat BNPL in 2026 onder consumentenkrediet komt te vallen en dus ook onder toezicht van de AFM. Dat betekent dat BNPL-aanbieders dan aan allerlei (informatie)verplichtingen moeten voldoen en een kredietwaardigheidstoets moeten uitvoeren. Tot die tijd is het belangrijk dat bijvoorbeeld banken ouders en kinderen actief informeren dat achteraf betalen niet mag onder 18 jaar. Tot die leeftijd zijn ouders immers verantwoordelijk voor eventuele schulden en achterstanden van hun kinderen.

Praat met elkaar over betaalverzoeken

Scholieren zijn behoorlijk bedreven in het versturen en ontvangen van betaalverzoekjes driekwart maakt er gebruik van. Scholieren versturen gemiddeld 20 betaalverzoekjes per maand. Alhoewel veel scholieren geen probleem hebben met het versturen en ontvangen van betaalverzoeken, kan dit wel de nodige spanning geven in de relaties. Voor welke bedragen mag ik een betaalverzoekje versturen en wanneer krijg ik mijn geld weer terug? Een derde geeft aan dat het wel eens voorkomt dat er niet wordt betaald. Ongeveer de helft van de scholieren stuurt voor alle bedragen betaalverzoekjes. Ook betaalverzoekjes voor kleine bedragen kunnen oplopen, zeker als scholieren in grotere groepen of klassen zitten. Het is belangrijk dat jongeren hier onderling over praten en goede afspraken proberen te maken. Het uitleggen vergroot het begrip om ook voor kleine bedragen betaalverzoekjes te versturen en zo minder weerstand te voelen om zelf iets te sturen. Daarbij zien we dat 1 op de 3 scholieren moeite heeft met het bijhouden van betaalverzoekjes. Banken zouden scholieren beter kunnen helpen door te waarschuwen als een betaalverzoekje dreigt te verlopen of verlopen is. Of door hen van tijd tot tijd aan te sporen om het overzicht van uitstaande betaalverzoeken te bekijken.

Leer scholieren rondkomen van een budget

Ruim de helft van de scholieren geeft aan wel eens geld tekort te komen. Dit percentage is vergelijkbaar met 2020. We zien nu wel dat scholieren vaker extra geld vragen aan ouders of aan vrienden vragen om voor te schieten. Het is belangrijk dat jongeren leren om te gaan met een bepaald budget en dat op ook echt op is. Opvallend is dat er nu minder kleedgeld wordt gegeven. Het Nibud adviseert dat meer ouders hun kinderen (een deel van de) uitgaven zelf laten betalen, zodat zij het 'op-is-op-gevoel' zelf ervaren. Kleedgeld is, net als zakgeld, een goede manier om jongeren te leren omgaan met een bepaald budget. In dit onderzoek zien we dat het percentage scholieren dat kleedgeld krijgt, is gedaald ten opzichte van 2020. Het kan zijn dat scholieren vanaf een bepaalde

leeftijd kleedgeld bij het zakgeld krijgen maar dat kunnen we uit dit onderzoek niet opmaken. Wij adviseren scholieren kleedgeld te blijven geven zodat scholieren leren omgaan met een bepaald budget.

Verantwoording

Het onderzoek bestaat uit twee delen: een verkennende voorfase door middel van twee focusgroepen en een survey-onderzoekonderzoek onder scholieren in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar. In totaal zijn 1.546 scholieren via een online survey-onderzoek bevroegd over hun betaalgedrag. De scholieren zijn benaderd via Dynata van 15 november tot en met 15 december 2024. De scholieren zijn 12 tot en met 18 jaar en afkomstig van vmbo, havo en vwo. De steekproef is representatief voor leeftijd, geslacht en provincie.

1. Inleiding

Het Nibud heeft voor ogen dat iedereen in Nederland zijn geldzaken in balans heeft, nu en in de toekomst. De maatschappij heeft er baat bij dat jongeren optimaal hun kansen en talenten kunnen benutten. Financiële problematiek staat dat in de weg. Financiële problemen zijn ingrijpend in het leven van mensen en voor de maatschappij. Uit onderzoek blijkt dat mensen die vanaf hun kindertijd hebben leren omgaan met geld als volwassene minder kans hebben op financiële problemen. Het Nibud vindt het daarom belangrijk dat jongeren al vroeg leren omgaan met geld. Het uiteindelijke doel is dat zij als volwassene financieel redzaam zijn.

Op de dag dat jongeren 18 jaar worden, zijn ze voor de wet volwassen en financieel zelfstandig. Bij de meeste jongeren verloopt dat zonder al te veel gedoe. Maar er zijn ook veel jongeren voor wie financieel zelfstandig worden een enorm grote stap is. We zien dat veel jongeren op hun 18^e nog niet financieel redzaam zijn, terwijl ze voor de wet wel financieel zelfstandig zijn. Juist deze jongeren lopen een groter risico op financiële problemen. De afgelopen jaren zien we ook een toename van schulden onder jongeren en jongvolwassenen. Daar waar BKR het aantal betalingsachterstanden over het geheel genomen ziet afnemen, is er juist sprake van een stijging onder de groep jongvolwassenen (BKR, 2023). Ook groeit de BNPL-markt (Buy Now Pay Later), met opvallend veel transacties door minderjarigen (AFM, 2024). Dat zij daarmee openstaande schulden hebben, wordt vaak niet opgemerkt.

De verscheidenheid aan betaalmethoden zoals we die nu kennen, kan onoverzichtelijkheid van inkomsten en uitgaven in de hand werken. Jongeren komen niet alleen in aanraking met achteraf betalen, maar ook bijvoorbeeld met contactloos betalen (al dan niet met de telefoon) en betaalverzoeken. Dit roept de vraag op hoe zij hiermee omgaan. In 2024 heeft het Nibud daarom opnieuw onderzoek gedaan naar het financiële gedrag van jongeren, dit keer in samenwerking met ABN AMRO. Het onderzoek richt zich in het bijzonder op het gebruik van de diverse betaalopties en het gedrag dat scholieren daarbij laten zien.

1.1 Doel- en vraagstelling

Met dit onderzoek willen we inzicht geven in het huidige (online) betaalgedrag van scholieren (12 t/m 17 jaar) en de manier waarop zij financieel overzicht houden. Daarnaast geven we inzicht in wat (digitale) betaalopties (met de mogelijkheid tot achteraf betalen/lenen) betekenen voor het betaalgedrag van scholieren en welke risico's ze opleveren. Hiermee geven we antwoord op de hoofdvraag hoe jongeren omgaan met online betaalmiddelen en hoe ze daarbij financieel overzicht houden.

Daarbij hebben we de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

Overzicht: inkomsten en uitgaven

- Welke inkomstenbronnen hebben scholieren? (denk aan bijbaantjes, zakgeld, kleedgeld, online verkopen)
- Hoe houden jongeren zicht op hun inkomsten en uitgaven? Welke hulpmiddelen gebruiken zij daarbij?
- In hoeverre komen jongeren geld tekort? Wat is volgens hen de reden daarvan?

Betaalgedrag

- Welke betaalmiddelen gebruiken jongeren voor de aankopen van producten en diensten?
- Waarom kiezen jongeren al dan niet voor deze betaalmiddelen?
- Wat zijn hun ervaringen hiermee?
- Wat zijn volgens hen de voor- en nadelen van de gebruikte betaalmiddelen?
- Wat zijn de ervaringen van jongeren met online aankopen?

Achteraf betalen/lenen

- In hoeverre maken jongeren gebruik van kopen op afbetaling? Wanneer doen zij dat en voor welk type producten of diensten?
- In hoeverre zijn jongeren bekend met de voorwaarden van kopen op afbetaling?
- Welke voor- en nadelen en risico's zien jongeren als het gaat om kopen op afbetaling?
- Hebben jongeren wel eens te laat betaald als zij gebruik maken van achteraf betalen?
- Wat zijn de ervaringen van jongeren met betaalverzoeken? Hoe gaan jongeren om met betaalverzoeken aan anderen? Hoe gaan jongeren om met betaalverzoeken van anderen aan hen?

1.2 Aanpak van het onderzoek

Het onderzoek is gestart met de verkennende gesprekken met geselecteerde groepen scholieren (zie specificaties bijlage 2). Dit deel is uitgevoerd door ABN AMRO met input van het Nibud. Sommige uitspraken die scholieren tijdens de verkennende gesprekken hebben gedaan zijn in oranje in de tekst weergegeven.

De input vanuit de gespreksgroepen is vooral gebruikt voor het tweede onderzoek, de enquête. In totaal hebben 1.546 scholieren meegedaan aan dit online onderzoek. De scholieren zijn geworven via het panel van Dynata. In bijlage 1 is een uitgebreide verantwoording en beschrijving van de responsgroep opgenomen.

Verschillen tussen groepen in de tekst, zijn deze altijd significant¹.

In de tabellen is een significant verschil op twee manieren weergegeven. Verschillen ten opzichte van:

- het gemiddelde van de betreffende groep² zijn onderstreept;
- de vorige meting (2020) zijn een cursief getal.

1.3 Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken gaan we eerst in op de inkomsten en uitgaven van scholieren. Hoofdstuk 3 gaat over de betaalmiddelen. Hoofdstuk 4 gaat in op betaalverzoekjes en achteraf betalen. Tot slot gaan we in hoofdstuk 5 in op het spaargedrag van scholieren.

¹ Hierbij hanteren we een betrouwbaarheidsinterval van 95 procent

² Bijvoorbeeld 49 procent van alle scholieren heeft een bijbaan. Onder 12 jarigen is dit 13 procent. Omdat dit een significante afwijking is, is dit percentage van 13 procent onderstreept in de tabel.

2. Overzicht inkomsten en uitgaven

Betalingsverkeer verloopt in toenemende mate digitaal. Ook jongeren hebben hiermee te maken. In dit hoofdstuk gaan we in op de vraag hoe jongeren in deze digitale wereld omgaan met hun geld en zicht houden op hun inkomsten en uitgaven. Welke inkomstenbronnen hebben ze? Waar geven ze hun geld aan uit? Hoe houden jongeren zicht op hun inkomsten en uitgaven? Welke hulpmiddelen gebruiken zij daarbij? En tot slot komen jongeren wel eens geld tekort en hoe gaan zij daarmee om?

2.1 Inkomstenbronnen

Scholieren hebben verschillende inkomstenbronnen. De belangrijkste zijn zakgeld, geld van familie voor verjaardag, feesten en/of rapport en bijbaan (zie tabel 1)

Het merendeel van de scholieren krijgt zakgeld (85 procent). Het percentage dat zakgeld krijgt is iets lager dan in 2020 namelijk 85 versus 89 procent. Het percentage scholieren dat een bijbaantje heeft is gestegen van 45 naar 49 procent. We zien dat het percentage dat kleedgeld krijgt is gedaald van 50 naar 30 procent.

Tabel 1. Inkomstenbronnen scholieren (n=1.546)

	%
Ik krijg zakgeld	85
Ik krijg soms extra geld van mijn familie (bijvoorbeeld voor mijn verjaardag, Sinterklaas, Suikerfeest, rapporten, etc.)	57
Met een (bij)baantje (bijvoorbeeld oppassen, werken bij supermarkt, bijles geven)	49
Ik krijg soms extra geld van mijn ouders als ik er om vraag	33
Ik krijg kleedgeld	30
Met klusjes thuis en/of voor anderen (bijvoorbeeld burens of familie)	26
Ik verkoop (tweedehands) spullen op internet (bijvoorbeeld via Marktplaats, Vinted)	24
Ik krijg lunchgeld	6
Met mijn eigen bedrijf/handeltje	3
Met online gokken (bijvoorbeeld TOTO, Unibet, etc.)	2
Ik beleg en/of ik handel in crypto	2
Anders, namelijk:	2
Ik verdien geld met Instagram of YouTube	1

In de volgende tabel zijn de inkomstenbronnen zakgeld, kleedgeld en bijbaantje uitgesplitst naar leeftijd en geslacht. Hieruit blijkt dat het krijgen van zakgeld afneemt met de leeftijd. Bij kleedgeld en bijbaantje zien we dat het toeneemt met het ouder worden.

Tabel 2. Percentage scholieren met zakgeld, kleedgeld of een bijbaantje (n=1.546)

	Zakgeld %	Kleedgeld %	Bijbaantje* %
Leeftijd			
12 jaar	92	17	13
13-14 jaar	89	26	38
15-16 jaar	83	37	70
17-18 jaar	70	38	73
Geslacht			
Jongen	85	22	47
Meisje	86	38	51
Totaal	85	30	49

* in 2020 was bijbaan inclusief klusjes in 2024 exclusief klusjes

2.1.1 Zakgeld

Van de scholieren krijgt 85 procent zakgeld. We zien een lichte daling ten opzichte van 2020 van 89 naar 85 procent. Van degenen die zakgeld ontvangen, krijgt 42 procent het zakgeld wekelijks, 49 procent maandelijks en 9 procent als zij het nodig hebben. Ten opzichte van 2020 is dit beeld vergelijkbaar.

Het gemiddelde bedrag aan zakgeld per maand is € 40 en de mediaan is € 25. In 2020 was het gemiddelde € 31 en de mediaan € 22. In de bijlage is een tabel opgenomen met de hoeveelheid zakgeld naar leeftijd.

2.1.2 Kleedgeld

Van de scholieren krijgt 30 procent kleedgeld. Dit percentage is gedaald ten opzichte van 2020. Toen kreeg 50 procent kleedgeld. De ruime meerderheid (78 procent) van de scholieren die kleedgeld ontvangen, krijgt dit iedere maand (55 procent in 2020). Een heel klein deel (6 procent) krijgt het wekelijks (5 procent in 2020) en 16 procent krijgt kleedgeld als ze het nodig hebben (40 procent in 2020).

Het gemiddelde bedrag aan kleedgeld is € 72 per maand, de mediaan is € 50 per maand. Scholieren die kleedgeld ontvangen geven vaker aan dat ze weleens geld tekortkomen dan gemiddeld (60 procent versus 53 procent). Ondanks de toename van scholieren die extra geld vragen aan hun ouders bij geldtekort, is er geen significant verband tussen het ontvangen van kleedgeld en het vragen om extra geld.

2.2 Overzicht houden op geldzaken

Uit de groeps gesprekken blijkt dat scholieren vaak nog niet actief bezig zijn met 'overzicht houden op geldzaken'. Ze vinden het niet echt nodig of vinden dat het volstaat om bij- en afschrijvingen via de betaalrekening bij te houden. Daarmee hebben ze weinig zicht op hun contante geld of uitstaande betaalverzoeken. Dat vinden ze over het algemeen ook niet nodig, al geven sommige scholieren ook aan wel eens het zicht op betaalverzoeken te

verliezen. Scholieren zeggen geen extra hulpmiddelen nodig te hebben voor een totaaloverzicht. Van middelen waarmee ze een gedeeltelijk overzicht krijgen, zoals de uitstaande betaalverzoekjes en de uitgavenposten op de betaalrekening, maken ze wel graag gebruik.

'Hoe ik overzicht houd? Gewoon op de bank. Want het gaat uiteindelijk van dezelfde bankrekening af. En de cash is verwaarloosbaar.' - Meisje, 17 jaar (havo)

'Voor nu heb ik het niet echt nodig, maar als ik ouder ben en zelf vaste lasten heb dan zou het wel handig zijn, ja.' - Jongen, 15 jaar (vwo)

'Soms krijg ik ineens een Tikkie en dan houd ik het niet meer bij wat ik nou heb uitgegeven, omdat ik het dan ben vergeten.' - Jongen, 13 jaar (havo)

Omdat uit de groepsgesprekken blijkt dat het begrip overzicht voor scholieren niet een eenduidige term is, hebben we aan de hand van de volgende stellingen dit begrip vertaald naar: hoe moeilijk of makkelijk vinden zij het om bij te houden hoeveel geld ze uitgeven en hoe moeilijk of makkelijk vinden zij het om bij te houden hoeveel geld ze ontvangen?

Uit de enquête blijkt dat scholieren aangeven niet veel moeite te hebben met het bijhouden van hun geldzaken. Scholieren vinden het wel makkelijker om bij te houden hoeveel zij ontvangen dan hoeveel zij uitgeven; 65 procent vindt het (heel) makkelijk om bij te houden hoeveel ze ontvangen, terwijl 49 procent het (heel) makkelijk vindt om bij te houden wat ze uitgeven.

Tabel 3. Bijhouden uitgaven en inkomsten (n=1.546)

	(Heel) moeilijk %	Neutraal %	(Heel) makkelijk %
Ik vind het moeilijk/makkelijk om bij te houden hoeveel geld ik uitgeef	18	33	49
Ik vind het moeilijk/makkelijk om bij te houden hoeveel geld ik krijg/ontvang	9	26	65

Op basis van deze twee stellingen hebben wij een maat gemaakt waarmee we inzicht kunnen krijgen in de mate van overzicht, namelijk: 'gemak waarmee scholieren hun financiële overzicht bewaren'.³ Met deze maat worden verderop in het rapport verschillende analyses gedaan.

2.2.1 Bijhouden uitgaven

Om een idee te krijgen of scholieren hun uitgaven bijhouden, hebben we van een aantal uitgavenposten gevraagd of zij weten hoeveel zij daar in een week aan hebben uitgegeven. Ze konden ook aangeven deze uitgave niet te doen. Hieruit blijkt dat de drie

³ We hebben de twee 5-punt Likert-vragen, van (heel) moeilijk naar (heel) makkelijk, over het bijhouden van financiële transacties samengenomen tot een samengestelde score om een gemiddelde algemene maat te creëren van gemak waarmee scholieren hun financiële overzicht bewaren. De interne consistentie van deze schaal is met Cronbach's alfa geëvalueerd (0.7). Vervolgens hebben we de mediaan (3.5) gebruikt als grens om scholieren te categoriseren in twee groepen: degenen die het makkelijker vinden om hun geld bij te houden (scores van 4 en 5) en degenen die het moeilijker vinden (scores van 1, 2, en 3).

belangrijkste uitgavenposten zijn: snacks, snoep en drinken, cadeaus voor anderen en leuke dingen doen met vrienden.

Snacks, snoep en drinken en uit eten en/of bestellen is relatief lastig bij te houden. Dat is wel begrijpelijk omdat het vaak kleinere uitgaven betreft, maar we weten ook dat juist dit type uitgaven opgeteld een forse uitgavenpost kan zijn. Dit blijkt ook uit de groeps gesprekken. Reflecterend op het eigen uitgavenpatroon geven de meeste scholieren aan veel 'onnodige' uitgaven te doen zoals aan eten bij de AH. De uitgaven aan kleding en schoenen zijn het beste bij te houden. De helft weet hoeveel hieraan is uitgegeven.

'Ja, ik heb wel eens gezien hoeveel geld ik aan de Appie uitgeef en als je dat zeg maar ziet, denk je wel: oeh, misschien moet ik daar even op gaan letten.' - Meisje, 17 jaar (havo)

Tabel 4. Bijhouden uitgaven (n=1.546)

	Dat weet ik precies	Dat weet ik ongeveer	Dat weet ik niet	Ik geef hier geen geld aan uit
Snacks, snoep en drinken (bijvoorbeeld voor in de pauze)	19	49	19	13
Cadeaus voor anderen	24	35	16	24
Leuke dingen doen met vrienden (bijvoorbeeld sportwedstrijd, bowlen, zwembad of dierentuin)	21	30	16	34
Kleding en schoenen	24	26	12	38
Uiteten en/of bestellen/afhalen (snackbar, restaurant, eetcafé, etc.)	15	31	15	39
Spel(computer), games, apps, in-app aankopen	18	22	11	49
Uitgaan, café, discotheek, festival, concert (c)	16	18	11	55
Sporten (bijvoorbeeld sportabonnement, contributie, sportclub)	12	10	10	68
Abonnement (bijvoorbeeld op Netflix, Spotify, tijdschrift)	12	10	9	70

2.2.2 Bijhouden contant geld

We hebben de scholieren ook gevraagd in hoeverre ze zicht hebben op hun contante geld. Uit de groeps gesprekken bleek namelijk dat het bijhouden van het saldo vooral plaatsvindt via de betaalrekening en dat contant geld hierin niet wordt meegenomen. Wij waren daarom benieuwd of de scholieren weten hoeveel contant geld zij op dit moment hebben. Hieruit blijkt dat minder dan de helft (43 procent) weet hoeveel contant geld ze hebben, 39 procent het niet precies weet maar wel ongeveer, 9 procent het niet weet en 9 procent geen contant geld heeft.

In de groeps gesprekken is ook besproken wat scholieren van contant geld vinden. Zij vinden contant geld vooral onhandig. Vooral muntgeld is 'irriterend' want 'dat zit dan in je zak en raak je kwijt', met als gevolg een voorkeur voor briefgeld. Sommigen vinden het ook vies: 'het stinkt'. Een aantal scholieren geeft aan dat het gebruik van contant geld

verschilt per situatie en in type uitgaven en afhankelijk is van wie ze tegenover zich hebben; op school betalen ze bijvoorbeeld contant en voor kleding met de pinpas. Contant geld geeft ook wel vrijheid om aankopen te doen bij drankwinkels zodat die niet getraceerd kunnen worden door ouders.

'Ik krijg het en dan gooi ik het ergens. En dan vind ik het ergens in mijn tas.'
Meisje, 13 jaar (mavo)

2.2.3 Saldo checken

Zoals uit de focusgroepen bleek worden geldzaken vooral bijgehouden door het checken van de bij- en afschrijvingen op de betaalrekening. Dit blijkt ook uit het survey-onderzoek. Maar liefst twee derde van de scholieren checkt hun banksaldo minimaal een keer per week (66 procent). Dit percentage is gestegen ten opzichte van 2020 van 51 naar 66 procent.

Tabel 5. Hoe vaak scholieren hun saldo checken (n=1.546, 2024; n=1.952, 2020)

	2020	2024
	%	%
Minimaal één keer per dag	11	18
Minimaal één keer per week	40	48
Eén keer per twee weken	12	11
Ongeveer één keer per maand	11	7
Minder dan één keer per maand	3	2
(Bijna) nooit	9	4
Zelf (bijna) nooit, maar mijn ouders bekijken het saldo voor mij	11	8
Ik heb geen eigen bankrekening	4	1

Van de scholieren checkt 12 procent (zelf) bijna nooit hun saldo. We hebben hen gevraagd waarom ze hun saldo niet zo vaak bekijken, waarbij ze meerdere antwoorden konden geven. Dit heeft er vooral mee te maken dat zij weinig tot geen gebruikmaken van de bankrekening (32 procent), weten dat er voldoende op staat (27 procent) of geen interesse hierin hebben (24 procent). Bij 'anders' (24 procent) wordt vaak genoemd dat de ouders het saldo voor hen bekijken.

2.2.4 Maken totaal overzicht inkomsten en uitgaven

Van de scholieren maakt 30 procent wel eens een overzicht van inkomsten en uitgaven; 12 procent doet dat zelf en 18 procent wordt geholpen door ouders. Ten opzichte van 2020 helpen ouders scholieren vaker bij het maken van een overzicht. Dit percentage is gestegen van 12 naar 18 procent. Ouders helpen hun kinderen wanneer ze nog jong zijn; naarmate scholieren ouder worden, maken ze vaker zelf een overzicht.

Tabel 6. Maak je wel eens een overzicht van je inkomsten en uitgaven? naar leeftijd (n=1.546, 2024; n=1.952, 2020)

	12 jaar %	13-14 jaar %	15-16 jaar %	17-18 jaar %	Totaal 2020 %	Totaal 2024 %
Nee, nog nooit aan gedacht	39	28	21	11	31	25
Nee, dat vind ik niet nodig	18	25	24	18	22	23
Nee, dat reken ik ongeveer in mijn hoofd uit	15	19	18	25	19	19
Ja, dat doe ik zelf	4	9	16	22	14	12
Ja, mijn ouders helpen me hiermee	22	17	18	16	12	18
Anders	2	2	2	7	2	2

2.3 Geld tekort

Uit de groepsgesprekken blijkt dat geldtekort niet echt aan de orde is. Kleine(re) uitgaven, zoals in de supermarkt of op een terrasje, lenen scholieren vaak bij vrienden. Voor grotere uitgaven richten zij zich eerder tot de ouders. Hoe het thuisfront hierop reageert, is uiteraard verschillend. Sommigen krijgen 'nee' op hun verzoek, bij anderen zijn ouders coulanter.

'Ik vraag eigenlijk nooit iets, heb altijd geld, dus als ik iets vraag krijg ik het wel.'
Jongen, 13 jaar (havo)

'Omdat ik niet altijd heel veel dingen vraag, is het vaak wel goed ofzo.' - Meisje, 15 jaar (mavo)

Uit de enquête blijkt dat ruim de helft van de scholieren (53 procent) vaak of soms geld tekortkomt. Dit is vergelijkbaar met de situatie in 2020, toen 55 procent van de scholieren aangaf dit probleem te ervaren. Bijna de helft van de scholieren die wel eens geld tekortkomt, kan de ontvangsten of uitgaven gemakkelijk bijhouden (49 procent). Daartegenover staat een overgrote meerderheid die nooit geldtekort ervaart dat zij hun geld makkelijk(er) bijhouden (76 procent). We zien geen verschillen naar leeftijd voor scholieren die wel eens geld tekortkomen.

Tabel 7. Percentage scholieren dat weleens geld tekortkomt (n=1.546, 2024; n=1.952, 2020)

	Totaal 2020 %	Totaal 2024 %
Nooit	45	47
Soms	43	39
Vaak	12	14

Van de scholieren zegt ongeveer een kwart (24 procent) vaak geen geld te hebben voor de dingen die zij graag willen doen en maakt 17 procent zich vaak zorgen over geld.

In lijn met de verwachtingen zien we dat scholieren die wel eens geld tekortkomen het vaker (helemaal) eens zijn met de stelling dat ze geen geld hebben voor de dingen die ze willen doen; 39 procent versus 8 procent van scholieren die nooit geldtekort ervaren.

Ook zien we een verband met geldtekort en zorgen over geld. Scholieren die wel eens geld tekortkomen, zijn het vaker eens met de stelling 'ik maak mij vaak zorgen over geld'; 25 versus 8 procent van scholieren die nooit geldtekort ervaren.

We zien ook dat leeftijd effect heeft op de mate waarin scholieren zich zorgen maken over geld. Jongere leeftijdsgroepen maken zich minder vaak zorgen en zijn het minder vaak (helemaal) eens met de stelling dat ze zorgen hebben over geld (12 jaar: 7 procent, 13-14 jaar: 13 procent). Oudere leeftijdsgroepen maken zich juist vaker zorgen (15-16 jaar: 21 procent, 17-18 jaar: 33 procent). Voor de stelling 'ik heb vaak geen geld voor dingen die ik graag wil doen' zien we dit leeftijdseffect niet.

Tabel 8. Geldzorgen (n=1.546)

	(Helemaal) oneens %	Neutraal %	(Helemaal) eens %
Ik heb vaak geen geld voor dingen die ik graag wil doen	53	23	24
Ik maak me vaak zorgen over geld	57	26	17

2.4 Wat doen scholieren als ze geld tekortkomen?

We hebben scholieren die soms of vaak geld tekortkomen gevraagd wat ze dan doen. Ruim de helft (56 procent) geeft aan dat ze extra geld vragen aan hun ouders. Dit percentage is ten opzichte van 2020 gestegen van 43 naar 56 procent.

Andere activiteiten die scholieren ondernemen als ze geld tekortkomen, zijn klusjes doen of werken (22 procent) en hun spaargeld gebruiken (21 procent). Een klein deel van de scholieren dat geld tekortkomt, leent geld van vrienden of vriendinnen (12 procent) of gokt (2 procent). Ten opzichte van 2020 wordt wel wat vaker een beroep gedaan op vrienden om voor te schieten (gestegen van 7 naar 12 procent). Van de scholieren die geld tekortkomen geeft 39 procent aan dat ze niets doen in deze situatie. Naarmate ze ouder worden, vragen scholieren die geld tekortkomen minder vaak geld aan hun ouders. Oudere scholieren gebruiken vaker spaargeld, doen klusjes, gaan meer werken of verkopen (oude) spullen.

Tabel 9. Activiteiten die scholieren ondernemen als ze geld tekort komen, naar leeftijd (n=820, 2024; n=1.076, 2020). Meerdere antwoorden mogelijk.

	12 jaar %	13-14 jaar %	15-16 jaar %	17-18 jaar %	Totaal 2020 %	Totaal 2024 %
Ik vraag extra geld aan mijn ouders	62	61	50	49	43	56
Ik vraag of een vriend/vriendin wil voorschieten*	8	13	11	15	7	12
Ik doe niks, op = op	45	37	36	45	42	39
Ik gebruik mijn spaargeld	12	19	23	31	17	21
Ik ga klusjes doen of werken om meer geld te verdienen	18	21	22	33	21	22
Ik gok online (bijvoorbeeld TOTO, Unibet)	0	2	2	8	2	2
Ik verkoop (oude) spullen	6	11	16	23	12	14
Anders	4	<1	1	1	2	1

* In 2020 was dit 'Ik leen geld van anderen'

Scholieren vragen nu vaker om geld bij de ouders dan in 2020. In 2020 vroeg 26 procent nooit om extra geld en dat is nu 20 procent. Ruim de helft geeft aan dat zij het soms wel krijgen afhankelijk van waar het voor nodig is.

Tabel 10. Reactie ouders als scholieren om extra geld vragen naar leeftijd (n=1.546)

	12 jaar %	13-14 jaar %	15-16 jaar %	17-18 jaar %	Totaal %
Ik krijg het vaak niet (want op=op)	11	13	12	11	12
Het ligt eraan waarvoor ik het geld nodig heb, soms krijg ik het wel	54	54	52	44	52
Mijn ouders geven mij vaak wel extra geld als ik hier om vraag	12	16	13	17	15
Ik heb mijn ouders nog nooit om extra geld gevraagd	21	16	21	26	20
Anders	1	1	1	1	1

3. Betaalgedrag

In dit hoofdstuk bespreken we welke betaalmiddelen scholieren gebruiken en waarom ze hiervoor kiezen. Wat zijn volgens hen de voor- en nadelen van deze betaalmiddelen? En wat doet dat met het gevoel van overzicht houden? Vervolgens gaan we dieper in op het begrip lenen en de betaalmiddelen betaalverzoekjes en achteraf betalen.

3.1 Betaalmiddelen

Uit de groepsgesprekken blijkt dat scholieren gebruikmaken van alle gangbare betaalmiddelen zoals contant geld, pinpas en iDEAL. De pinpas is het populairst in het dagelijks betalingsverkeer. De oudere scholieren gebruiken soms ook Apple Pay. Dit mag van de banken ook pas vanaf 16 jaar. Daarnaast worden betaalverzoeken (onder andere via Tikkie) gebruikt en soms achteraf betalen (Klarna). De keuze hangt af van de situatie. Voor dagelijkse aankopen zoals eten of drinken gebruiken scholieren vaak de betaalpas of Apple Pay. Contant geld geven zij vaak aan hun ouders, zodat deze dit kunnen storten op hun rekening. Ook gebruiken zij cash voor aankopen waarvan ze willen dat ze niet traceerbaar zijn, zoals alcohol. Betaalverzoeken worden vaak gebruikt wanneer de pinpas is vergeten of wanneer er sprake is van geldtekort. In dit geval gaat het dus om het voorschieten van geld. iDEAL en/of achteraf betalen worden gebruikt bij online-aankopen.

Uit de enquête komt een vergelijkbaar beeld naar voren; contant betalen is naast de pinpas het populairst. Van de scholieren geeft 74 procent aan soms met contant geld te betalen en 17 procent vaak. Daarna volgen het gebruik van pinpas, zowel met pincode als contactloos, en betaalverzoekjes. Scholieren maken minder gebruik van PayPal, achteraf betalen en automatische incasso (13 procent). Bij alle digitale betaalmiddelen, behalve pinpas met pincode, zien we een toename van het gebruik met het oplopen van de leeftijd. Kijken we naar welke betaalmethode het vaakst wordt gebruikt, dan is dat betalen met de pinpas (51 procent met pincode; 49 procent contactloos); daarna volgt het betalen met Tikkies (26 procent).

In onderstaande tabel zijn de antwoorden 'vaak' en 'soms' samengenomen. In de tabellen in bijlage 3 staat een nadere uitsplitsing van de termen 'vaak' en 'soms' naar leeftijd.

Tabel 11. Gebruik (soms/vaak) van betaalmiddelen (n=1.546)

	12 jaar	13-14 jaar	15-16 jaar	17-18 jaar	Totaal
	%	%	%	%	%
Contant geld	96	92	89	85	91
Pinpas met pincode	90	93	88	81	89
Contactloos met pinpas	75	83	83	92	83
Betaalverzoekjes (Tikkies)	47	69	87	95	75
iDEAL	34	54	77	93	64
Met telefoon via QR of app	19	32	40	55	36
Contactloos met telefoon of smartwatch	14	22	41	69	33
PayPal	4	9	17	26	13
Achteraf betalen (bijvoorbeeld Klarna, Riverty)	4	10	17	20	13
Automatisch incasso	5	8	15	31	13

Bijna alle scholieren hebben een eigen betaalrekening, waarvan 6 procent twee eigen betaalrekeningen. 84 procent heeft een eigen spaarrekening, waarvan 14 procent twee eigen spaarrekeningen. 80 procent heeft een bank-app op de telefoon waarvan 75 procent deze gebruikt en 5 procent niet. De belangrijkste redenen voor scholieren om geen app te hebben of deze niet te gebruiken zijn dat zij de app niet nodig hebben (41 procent) of nog niet mogen gebruiken van hun ouders (37 procent).

Tabel 12. Gebruik bankzaken (n=1.546)

	12 jaar %	13-14 jaar %	15-16 jaar %	17-18 jaar %	Totaal %
Eigen betaalrekening	94	97	99	97	97
Eigen spaarrekening	78	84	85	88	84
Bankapp op telefoon	63	75	89	95	80
Eigen betaalpas/pinpas	92	97	98	98	97

3.2 Betaalmiddelen en overzicht

We hebben ook gekeken naar de samenhang tussen de verschillende betaalmethoden en de mate waarin scholieren aangeven moeite te hebben met 'overzicht bewaren', ofwel het bijhouden van geld dat binnenkomt en uitgegeven wordt. Ook leeftijd, geslacht en onderwijstype zijn hierin meegenomen. Alleen tussen overzicht bewaren en achteraf betalen bestaat een negatieve samenhang. Scholieren die gebruikmaken van achteraf betalen hebben dus meer moeite met het bijhouden van inkomsten en uitgaven.

3.3 Betaalverzoekjes en achteraf betalen

Uit de groepsgesprekken blijkt dat scholieren achteraf betalen en betaalverzoekjes niet onder lenen scharen. Vooral scholieren uit de onderbouw zien achteraf betalen en betaalverzoekjes niet als vormen van lenen. Scholieren uit de bovenbouw vinden van wel, met uitzondering van een betaalverzoek naar aanleiding van horecabezoek.

Het is onder scholieren bekend dat achteraf betalen op tijd moet gebeuren om een boete te voorkomen. Wat niet bij alle scholieren even bekend is, is dat voor achteraf betalen de minimumleeftijd van 18 jaar geldt. Opvallend is dat scholieren die jonger zijn dan 18 toch gebruikmaken van deze diensten. Dit blijkt ook uit onderzoek van de AFM.

In de groepsgesprekken geven scholieren aan dat ze het logisch vinden dat er iets tegenover staat wanneer ze achteraf betalen. Ze begrijpen dus het verdienmodel van aanbieders als Klarna en staan daar niet negatief tegenover. Wel zijn ze op hun hoede: via de media (onder andere het Jeugdjournaal) krijgen ze verhalen te horen over jongeren die problemen hebben gekregen met achteraf betalen. In directe kring kennen zij hier echter geen verhalen over.

Opvallend is dat spontaan voordelen werden genoemd van achteraf betalen, zoals het niet hoeven wachten op geld bij retourneren. Daarnaast biedt het veiligheid of zekerheid, want de betaling vindt pas plaats na ontvangst van de goederen.

Een nadeel dat scholieren noemen, is het niet kunnen overzien of er genoeg geld is om te betalen als de termijn is verstreken. Daarnaast kan het vergeten om te betalen eveneens leiden tot een boete.

'Ik vind het [Klarna] eigenlijk niet echt lenen. Je hebt een product ontvangen. Je hebt er nog niet voor betaald, dus ik vind dat dat niet echt lenen is.' - Meisje, 14 jaar (vwo)

'Oh, ik kon gewoon een account maken. Ik wist niet dat je 18+ moest zijn.'
Meisje, 16 jaar (mavo)

'Ik heb wel eens kleding besteld en Klarna gebruikt. En toen was ik vergeten dat ik het nog moest betalen. Toen heb ik mijn moeder gevraagd of ze het wilde betalen en heb haar gezegd dat ik haar terug zou betalen als ik weer geld had. Ze zei: hele domme actie, je moet het zelf betalen.' - Meisje, 16 jaar (mavo)

'Ik gebruik Klarna bij Chinese websites, dan weet ik zeker dat ik pas betaal als ik het binnen heb.' - Meisje, 14 jaar (vwo)

3.4 Betaalverzoekjes

Uit de groepsgesprekken blijkt dat er spanning rondom het wel of niet versturen van betaalverzoeken kan zitten. Jongeren maken hier onderling niet altijd vaste afspraken over. Bijvoorbeeld vanaf welk bedrag vragen scholieren iets terug en welke termijn hanteren zij hiervoor? Daadwerkelijke terugbetalingen zijn afhankelijk van persoon en context. Scholieren bestempelen betaalverzoeken soms als 'gratis geld': geld waarvan ze eigenlijk dachten dat ze het niet meer terug zouden krijgen.

'Ik ben gewoon niet goed in het sturen van Tikkies. Onder de € 3 vind ik gewoon 'lame'. Een Tikkie van € 1,40 vind ik bizar, maar dat heb je dan vier keer per week. En nu stuur ik ze wel.' - Meisje, 17 jaar (havo)

Driekwart (75 procent) van de scholieren maakt gebruik van betaalverzoekjes. Jongeren versturen gemiddeld twintig betaalverzoekjes per maand. Van de scholieren geeft 18 procent aan dat er betaalverzoekjes nog niet zijn betaald. Bijna driekwart van hen weet wel hoeveel geld nog uitstaat, namelijk gemiddeld € 12. Ongeveer de helft van de scholieren stuurt voor alle bedragen een betaalverzoek.

Tabel 13. Bedragen betaalverzoekjes (n=1.163)

	Totaal %
Voor alle bedragen	51
Vanaf 1 euro	8
Vanaf 2 euro	10
Vanaf 3 euro	7
Vanaf 4 euro	3
Vanaf 5 euro	13
Vanaf 6 euro en hoger	5
Anders	3

Van de scholieren die wel eens betaalverzoeken sturen, vindt 65 procent het niet ongemakkelijk om dat te doen en 18 procent wel. Ruim driekwart (78 procent) controleert

altijd of de verzoekjes ook zijn betaald. En 17 procent moet lang wachten voordat er wordt betaald. Twee derde (68 procent) heeft geen moeite met het bijhouden van de uitstaande betaalverzoeken. Ruim driekwart weet hoeveel zij nog terug moet krijgen van anderen. En een derde (34 procent) geeft aan dat het wel eens voor komt dat een betaalverzoekje niet wordt betaald.

Tabel 14. Gedrag ten aanzien van versturen van betaalverzoekjes (n=1.163)

	(Helemaal) oneens %	Neutraal %	(Helemaal) eens %
Ik vind het ongemakkelijk om een betaalverzoekje (Tikkie) te sturen	65	17	18
Ik controleer altijd of mijn betaalverzoekjes (Tikkies) betaald zijn	7	15	78
Als ik een betaalverzoekje (Tikkie) stuur moet ik lang wachten voordat er betaald wordt	47	36	17
Ik vind het moeilijk om bij te houden wie mijn betaalverzoekjes (Tikkies) al heeft betaald	68	18	14
Ik weet hoeveel ik nog terug krijg van anderen aan betaalverzoekjes (Tikkies)	9	14	77
Het komt wel eens voor dat een betaalverzoekje (Tikkie) niet terugbetaald wordt	49	17	34

3.5 Ontvangen van betaalverzoekjes

Van de scholieren die gebruikmaken van betaalverzoekjes, weet 67 procent het bedrag van de betaalverzoekjes die zij nog moeten betalen, namelijk gemiddeld € 12.

We hebben deze scholieren een aantal stellingen voorgelegd, zie onderstaande tabel. Driekwart van de scholieren (75 procent) heeft geen moeite met het bijhouden van nog te betalen verzoekjes. 80 procent weet hoeveel betaalverzoekjes ze nog moeten betalen. Een ruime meerderheid van 82 procent maakt het bedrag meteen over. En ruim driekwart (77 procent) betaalt altijd een betaalverzoek terug. Als het om het gedrag rondom betaalverzoekjes gaat, schatten scholieren zichzelf positiever in ten aanzien van het betalen van betaalverzoekjes dan hun medescholieren. Zo zeggen weinig scholieren bijvoorbeeld dat ze niet altijd een betaalverzoekje terugbetalen, terwijl meer scholieren aangeven dat helemaal eens te zijn met de stelling dat het weleens voorkomt dat een betaalverzoekje door een ander niet terugbetaald wordt.

Tabel 15. Gedrag ten aanzien van ontvangen van betaalverzoekjes (n=1.163)

	(Helemaal) oneens %	Neutraal %	(Helemaal) eens %
Ik vind het moeilijk om bij te houden welke betaalverzoekjes (Tikkies) ik nog moet betalen	75	11	14
Ik weet hoeveel betaalverzoekjes (Tikkies) ik nog moet betalen	6	13	80
Als ik een betaalverzoekje (Tikkie) krijg maak ik het geld direct over	6	12	82
Ik betaal niet altijd een betaalverzoekje (Tikkie) terug	77	10	12

3.6 Online aankopen en retourneren

Bijna driekwart van de scholieren (72 procent) koopt wel eens iets online. Een groep van 71 procent stuurt aankopen waar zij niet tevreden over zijn altijd retour. Driekwart houdt in de gaten of retourbedragen ook worden teruggestort. Niet iedereen checkt de retourvoorwaarden; 44 procent doet dit altijd en 32 procent niet.

Tabel 16. Gedrag ten aanzien online-aankopen (n=1.133)

	(Helemaal) oneens %	Neutraal (Helemaal) eens %	
Ik stuur online aankopen (bijvoorbeeld kleding) waar ik niet blij mee ben altijd retour	11	18	71
Ik hou altijd in de gaten of het retourbedrag ook teruggestort wordt op de rekening	8	17	75
Voordat ik iets online koop, check ik altijd de retourvoorwaarden	32	23	44

3.7 Achteraf betalen

Ondanks dat het onder de 18 jaar niet is toegestaan, maakt 13 procent toch wel eens gebruik van achteraf betalen. Van deze groep doet 45 procent dat alleen, 39 procent alleen met een ouder en 14 procent alleen of met een ouder. Achteraf betalen wordt vooral gebruikt voor het kopen van kleding en schoenen. Van de groep die wel eens achteraf betaalt, is 38 procent wel eens vergeten op tijd te betalen en moest daardoor meer betalen. En 79 procent van de scholieren die wel eens gebruikmaakt van achteraf betalen, weet hoeveel zij nog moeten betalen.

We zien dat het gebruik van achteraf betalen toeneemt met de leeftijd, waarbij 4 procent van de scholieren van 12 jaar gebruikmaakt van deze optie, 10 procent van de 13-14-jarigen, 17 procent van de 15-16-jarigen en 20 procent van de 17-18-jarigen.

Tabel 17. Waarvoor achteraf betalen (n=208)

	Totaal %
Kleding en schoenen	66
Elektronica	47
Cadeaus	24
Abonnementen	29
Eten en drinken	29
Anders	3

Uit de groepsgesprekken blijkt dat niet alle scholieren bekend zijn met de minimumleeftijd van achteraf betalen. Dit blijkt ook uit de enquête. Van degenen die gebruik maken van achteraf betalen weet de minderheid 42 procent dat dit pas vanaf 18 jaar mag. Van degenen die geen gebruik maken van achteraf betalen is dit juist andersom. De meerderheid (68 procent) weet dat dit pas vanaf 18 jaar mag.

3.8 Situaties rondom geldzaken

We hebben de scholieren een aantal situaties voorgelegd en gevraagd of ze deze wel eens hebben meegemaakt, zoals kleding niet retourneren, vergeten een betaalverzoekje te betalen of met achteraf betalen wel eens te laat betalen. Daarbij zien we dat van de groep die wel eens achteraf betaalt (n=208) 24 procent dit wel eens te laat doet.

Tabel 18. Situaties geldzaken (n=1.546). Meerdere antwoorden mogelijk.

	Totaal %
Kleding/spullen waar ik niet tevreden mee was vergeten terug te sturen / brengen	19
Vergeten een betaalverzoekje/Tikkie te betalen	15
Wel eens te laat betaald met achteraf betalen (bijvoorbeeld Klarna)	4
Een verkeersboete wel eens te laat betaald	3
Verlies geleden met crypto	3
Verlies geleden met online gokken	3
Geen van deze situaties	67

3.9 In gesprek met je ouders

Uit de groepsgesprekken komt naar voren dat er thuis weinig wordt gesproken over omgaan met geld en overzicht houden. Het lijkt vooral te gebeuren als er al iets is misgegaan. Sommige scholieren geven aan dat hun ouders meekijken op hun betaalrekening en vinden dat prima. De meeste denken dat hun ouders dit niet doen.

'We hadden niet echt een afspraak, want het ging gewoon goed en toen niet meer. Dus nu heb ik elk weekend met mijn vader een afspraak om dingen te bespreken.'

Meisje, 17 jaar (havo)

De enquête laat een iets genuanceerder beeld zien, waarbij slechts 2 procent van de scholieren aangeeft nooit met hun ouders over geld te praten in alle voorgelegde situaties. Zo geven vrijwel alle scholieren aan dat zij wel eens (vaak of soms) met hun ouders over geld praten. Tegelijkertijd zien we dat 82 procent aangeeft dat er alleen een gesprek plaatsvindt als de scholier iets niet handig heeft gedaan.

Tabel 19. Gespreksonderwerpen over geldzaken met ouders (n=1.546). Wel eens is vaak of soms.

	Wel eens %	Nooit %
Gewoon, hoe ik met mijn geld omga	88	12
Alleen als ik iets met mijn geld heb gedaan wat zij niet handig vinden	82	18
Als ik iets heb gekocht wat ze hebben gezien	76	24
Als ze met mij afspraken maken over mijn uitgaven (bijvoorbeeld waar ik hoeveel geld aan mag uitgeven)	76	24
Als ik om extra geld vraag	74	26
Als ze mij tips geven over hoe ik minder geld kan uitgeven	74	26
Als ze uitgaven op mijn rekening(en) hebben gezien (bijvoorbeeld hoe vaak ik naar de McDonald's ben geweest)	66	34

3.10 Beleving geldzaken scholieren

Van de scholieren zegt 52 procent goed met geld te kunnen omgaan, 46 procent soms wel/soms niet en 2 procent vindt van niet. Naarmate scholieren ouder worden geven ze vaker aan dat ze goed met geld kunnen omgaan. Ook vwo'ers in de bovenbouw geven vaker aan dan het gemiddelde van alle scholieren, dat zij goed met geld kunnen omgaan. Daarnaast hebben we onderzocht of er een verband is met makkelijk inkomsten en uitgaven bijhouden en geldtekort. Scholieren die aangeven makkelijk inkomsten en uitgaven te kunnen bijhouden geven aan beter met geld om te kunnen gaan dan gemiddeld. Het omgekeerde geldt voor scholieren die aangeven wel eens geldtekort hebben. Het percentage dat aangeeft goed met geld om te gaan ligt voor deze groep lager dan gemiddeld.

Tabel 20. Goed met geld omgaan (n=1.546)

	Ja %	Soms wel, soms niet %	Nee %
Leeftijd			
12 jaar	49	49	2
13-14 jaar	52	46	2
15-16 jaar	58	40	2
17-18 jaar	60	38	2
Geslacht			
Jongen	58	41	1
Meisje	50	47	3
Schoolniveau			
Onderbouw	51	48	2
Bovenbouw vmbo	48	50	2
Havo/vwo klas 3	56	43	1
Bovenbouw havo	62	<u>34</u>	4
Bovenbouw vwo	<u>66</u>	<u>31</u>	3
Makkelijk bijhouden	<u>66</u>	<u>33</u>	1
Geldtekort	<u>37</u>	<u>59</u>	4
Totaal	52	46	2

4. Sparen

Als we het hebben over hoe scholieren omgaan met geld, dan hoort sparen daar ook bij. In dit hoofdstuk gaan we kort in op het spaargedrag. Veel scholieren blijken te sparen. Meer dan voorheen sparen scholieren structureel en automatisch, en daarvoor gebruiken ze vaker een spaarrekening.

4.1 Sparen en redenen om niet te sparen

Uit de groepsgesprekken blijkt dat jongeren al vroeg leren sparen: acht van de tien zijn hiermee bezig. De gedachte of strategie die hierbij gehanteerd wordt: 'wat je apart zet kun je ook niet opmaken'. Of: 'wat je niet op je spaarrekening zet, kun je uitgeven'. Overigens is daadwerkelijk sparen vooral voor de oudere scholieren haalbaar vanwege het hebben van een bijbaantje.

Ook uit de enquête blijkt dat een meerderheid van 79 procent van de scholieren spaart. Dit is vergelijkbaar met 2020. Toen gaf 81 procent van de scholieren aan te sparen. Scholieren die niet sparen geven als belangrijkste redenen hiervoor dat ze te weinig geld hebben en dat ze het geld te makkelijk uitgeven.

Tabel 21. Redenen om niet te sparen (n=318, 2024; n=375, 2020). Meerdere antwoorden mogelijk.

	Totaal 2024
	%
Ik heb te weinig geld om te kunnen sparen	35
Het lukt mij niet. Ik geef het geld te makkelijk uit	22
Ik geef het geld liever nu uit	19
Ik weet niet waarvoor ik zou moeten sparen	19
Anders	21

Bij 'anders' wordt vaak aangegeven dat de ouders voor hen sparen of dat zij zelf genoeg geld hebben en daardoor niet hoeven te sparen.

4.2 Manieren om te sparen

Ook zien we dat scholieren vaker dan in 2020 automatisch een vast bedrag sparen. Dit percentage is gestegen van 31 naar 36 procent. Toch blijven de meeste scholieren alleen sparen wat zij overhouden.

Tabel 22. Manieren waarop scholieren sparen (n=1.228, 2024; n=752, 2020)

	Totaal 2020	Totaal 2024
	%	%
Ik spaar (automatisch) een vast bedrag	31	36
Ik spaar alleen wat ik overhoud	46	41
Ik spaar een vast bedrag en wat ik overhoud	23	23

Ten opzichte van 2020 wordt voor het sparen vaker gebruik gemaakt van een spaarrekening. Dit percentage is gestegen van 31 naar 45 procent. Gedaald is het percentage dat spaart op de bankrekening. Het percentage dat contant geld spaart in een spaarpot is nagenoeg gelijk gebleven met 2020.

Tabel 23. Hoe sparen scholieren (n=1.228, 2024; n=1.577, 2020). Meerdere antwoorden mogelijk.

	12 jaar %	13-14 jaar %	15-16 jaar %	17-18 jaar %	Totaal 2020 %	Totaal 2024 %
Aparte spaarrekening, waar ik zelf geld van kan opnemen	34	41	49	<u>56</u>	31	45
Op mijn bankrekening	48	46	38	43	49	43
Contant geld in een spaarpot	<u>49</u>	34	27	29	30	33
Aparte spaarrekening, waar ik <i>niet</i> zelf geld van kan opnemen	32	33	33	21	28	31
Anders	<1	<1	2	<1	1	1

Dat scholieren vaker sparen op de spaarrekening zien we ook in onderstaande tabel terug: een toename van 43 procent in 2020 naar 55 procent nu.

Tabel 24. Spaarpotjes (n=1.546, 2024; n=1.952, 2020)

	Totaal 2020 %	Totaal 2024 %
Alleen het geld dat ik nodig heb staat op mijn betaalrekening. Mijn spaargeld staat op mijn spaarrekening	43	55
Al mijn geld staat op mijn betaalrekening (spaargeld, kleedgeld, zakgeld, etc.)	24	21
Ik heb verschillende potjes aangemaakt voor mijn geld. Bijvoorbeeld eentje voor mijn zakgeld, eentje voor mijn kleedgeld	14	14
De bovenstaande situaties passen helemaal niet bij mij	19	10

Bijlage 1. Achtergrondgegevens

Onderstaande tabel beschrijft de ongewogen en gewogen steekproef naar geslacht, leeftijd en provincie. De steekproef is gewogen naar de percentages van het CBS (2024) zodat de steekproef representatief is op de kenmerken geslacht, leeftijd en provincie.

Tabel 1: Achtergrondkenmerken (n=1.546)

		Ongewogen steekproef %	Gewogen steekproef %	In Nederland %
Geslacht	Jongen	45	50	50
	Meisje	55	50	50
	Anders	<1		
Leeftijd (jaar)	12 jaar	7	14	14
	13 jaar	10	19	19
	14 jaar	11	20	20
	15 jaar	12	20	20
	16 jaar	26	16	15
	17 jaar	22	9	9
	18 jaar	13	3	3
Provincie	Groningen	4	3	3
	Friesland	5	4	4
	Drenthe	2	3	3
	Overijssel	7	7	7
	Flevoland	4	4	3
	Gelderland	11	11	13
	Utrecht	9	9	8
	Noord-Holland	19	19	16
	Zuid-Holland	18	20	21
	Zeeland	2	3	2
	Noord-Brabant	12	11	14
Limburg	6	6	5	

Bron: CBS, 2024

Tabel 2: Verdeling scholieren naar schooltype en klas (n=1.546)

		aantal	%
Schooltype	Praktijkonderwijs	38	3
	Vmbo kader	161	10
	Vmbo basis	62	4
	Vmbo gemend	81	5
	Vmbo theoretisch	193	12
	Vmbo/havo	110	7
	Havo	348	23
	Havo/vwo	109	7
	Vwo	406	26
	Voortgezet speciaal onderwijs	37	2
	Anders/Mavo	2	<1
	Klas	1ste	277
2de		376	24
3de		344	22
4de		327	21
5de		100	6
6de		122	8
Totaal		1.546	100

Bijlage 2. Onderzoeksopzet

Groepsgesprekken (fysiek)

Fysiek bij ABN AMRO te Amsterdam, datum: 8 oktober 2024

Doelgroep

- In bezit eigen betaalrekening en pinpas (spreiding in bank)
- Leeftijd: 12, 13 & 14 jaar (groep1); 15, 16 & 17 jaar (groep2)
- Geslacht: M/V (50/50)
- Opleidingsniveau: vmbo, havo & vwo (50/50)
- Spreiding in sociaal economische status (SES) van de ouders
- Spreiding in geldtype: rekenaar, spaarder, spender & geld-chaoot
- Spreiding in ervaring met achteraf betalen (afkorting: ab) (groep 2)

Respondentenoverzicht: groep 1 (90 minuten)

1. Jongen, 12 jaar, Gymnasium, Spender, Hoog (SES)
2. Jongen, 14 jaar, Mavo, Spender, Midden (SES)
3. Jongen, 13 jaar, Havo, Rekenaar, Hoog (SES)
4. Meisje, 14 jaar, Vwo, Spaarder, Midden (SES)
5. Meisje, 13 jaar, Mavo, Spender, Laag (SES)
6. Meisje, 14 jaar, Mavo, Geld-chaoot, Midden (SES)
7. Jongen, 14 jaar, Havo, Rekenaar, Midden (SES)

Respondentenoverzicht: groep 2 (120 minuten)

1. Meisje, 17 jaar, Havo, Spaarder, Hoog (SES), ab: nee
2. Meisje, 17 jaar, Havo, Geld-chaoot, Midden (SES), ab: ja
3. Jongen, 15 jaar, Mavo, Geld-chaoot, Hoog (SES), ab: nee
4. Meisje, 16 jaar, Mavo, Spaarder, Midden (SES), ab: ja
5. Meisje, 15 jaar, Mavo, Spender, Hoog (SES), ab: ja
6. Jongen, 16 jaar, Mavo, Geld-chaoot, Midden (SES), ab: nee
7. Jongen, 15 jaar, Vwo, Rekenaar, Laag (SES), ab: nee
8. Jongen, 16 jaar, Vwo, Spender, Laag (SES): ab: ja

Enquête

Doelgroep

Scholieren van 12 tot en met 18 jaar.

Netto steekproef

De netto steekproef bestaat uit 1.546 scholieren. Deze steekproef is representatief voor leeftijd, geslacht en provincie. Het onderzoek is gewogen op leeftijd en geslacht.

Werving respondenten

De scholieren zijn geworven via Dynata.

Veldwerkperiode

Het veldwerk is uitgevoerd van 15 november tot en met 15 december 2024.

Achtergrondkenmerken

Bij de resultaten is gekeken of er een verband is met de volgende achtergrondkenmerken: geslacht, leeftijd en onderwijstype.

Bijlage 3. Extra analyses

Zakgeldbedragen per maand naar leeftijd

Tabel Zakgeldbedragen, naar leeftijd (n=1.291)

	Gemiddelde €	Mediaan €	Range* €
12 jaar	31	22	20-22
13 jaar	30	22	20-25
14 jaar	42	26	25-32
15 jaar	40	26	25-35
16 jaar	53	30	25-43
17 jaar	53	30	25-40
18 jaar**	66	43	40-50
Totaal	40	25	22-30

* De range is gebaseerd op de 40e (ondergrens) en 60e (bovengrens) percentiel.

** Let op n < 50

Gebruik betaalmiddelen uitgesplitst naar de antwoordcategorieën 'vaak' en 'soms'.

Tabel Gebruik 'vaak' van betaalmiddelen (n=1.546)

	12 jaar %	13-14 jaar %	15-16 jaar %	17-18 jaar %	Totaal %
Contant geld	24	16	16	15	17
Pinpas met pincode	42	55	54	40	51
Contactloos met pinpas	37	47	51	62	49
Betaalverzoekjes (Tikkies)	7	23	35	41	27
iDEAL	4	12	25	51	20
Met telefoon via QR of app	4	6	9	20	9
Contactloos met telefoon of smartwatch	5	12	26	54	21
Paypal	0	3	5	6	4
Achteraf betalen (bijvoorbeeld Klarna, Riverty)	1	3	5	8	4
Automatisch incasso	1	3	5	6	4

Tabel Gebruik 'soms' van betaalmiddelen (n=1.546)

	12 jaar %	13-14 jaar %	15-16 jaar %	17-18 jaar %	Totaal %
Contant geld	73	76	73	70	74
Pinpas met pincode	48	38	34	40	38
Contactloos met pinpas	38	36	33	30	34
Betaalverzoekjes (Tikkies)	41	46	53	54	48
iDEAL	29	42	52	42	44
Met telefoon via QR of app	16	26	31	35	27
Contactloos met telefoon of smartwatch	8	10	15	15	12
Paypal	4	6	11	20	9
Achteraf betalen (zoals Klarna, Riverty)	4	7	12	12	9